

című regényének a magyar fordításában szereplő hagionimák kapcsán ismerteti az alkalmazott fordítási technikákat. GHEORGHE CHIVU (1170–1179) a görög–latin kultúra isteneinek és istennőinek neveit elemzi.

3. Amint azt a vaskos konferenciakötet is jelzi, a nagybányai Name and Naming konferencia mára jelentős nemzetközi névtani fórummá vált, amelyen a román szakemberek (és ezzel együtt a román nyelvű előadások) nagy száma mellett is jelentős arányban vannak jelen más nemzetek névtudományának képviselői is. Az előadásként ismertetett kutatások, illetve a belőlük készült tanulmányok pedig nem csupán elméleti vagy módszertani szempontból, illetve a nemzetközi kutatási trendeket illetően lehetnek tanulságosak, hanem – amint azt esetenként jeleztem is – összevető vizsgálatok, nemzetközi projektek alapjául is szolgálhatnak a jövőben.

RESZEGI KATALIN

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4443-3284>

Debreceni Egyetem

Bölcsészettudományi Kar

Socio-onomastics. The pragmatics of names

[Szocioonomasztika. A nevek pragmatikája]

Szerkesztők: TERHI AINIALA – JAN-OLA ÖSTMAN. Pragmatics & Beyond New Series

275. John Benjamins Publishing Company, Amsterdam, 2017. 231 lap.

DOI: <https://doi.org/10.1075/ll.00005.sco>

1. A tanulmánykötetben a Finnországban, Svédországban és Norvégiában élő – elsősorban anyanyelvükben különböző – csoportok névhasználatának kérdései kerülnek előtérbe, hangsúlyozva, hogy a névadás és névhasználat is fontos eszköze az identitás konstruálásának és fenntartásának, a csoporthoz tartozás kifejezésének. A tanulmányokban kiemelt szerepet kap a Finnországban kisebbségben élő svédek névhasználatára, de több vizsgálat kitér a gender alapú névadásra, a globalizáció és a média hatására is. A kötet alap gondolata, hogy a személy-, a hely-, a márka- és intézménynevek használata szoros összefügg a társadalmi szempontú pozicionálással, a névhasználat kutatásában tehát a szociolingvisztikai nézőpont új kérdéseket vet fel, és ezekre új válaszokat kínálhat.

2. A kötet tíz tanulmánya három nagyobb egységbe sorolható. Az első a szerkesztőpáros, TERHI AINIALA és JAN-OLA ÖSTMAN előszava (1–18), mely részletes áttekintést nyújt a szocioonomasztika előzményeiről és jelentőségéről. A névtani előzmények és alapfogalmak áttekintése a témában járatlanok számára is érthetővé teszi a kötet tanulmányait. A szerkesztők szerint az alkalmazott névtan problémáinak megoldásához a pragmatika szolgáltathatja a kulcsot. A névtani és pragmatikai kutatások metszetének előtérbe helyezését e területnek a névhasználattal kapcsolatos attitűdökben betöltött központi szerepével indokolják. A nevek dinamikus elemzése háttérbe szorítja a tipológiát és az etimológiát, ugyanakkor a szerkesztők leszögezik, hogy a történeti vetület vizsgálata

ezekben a kutatásokban is elengedhetetlen. A kötet által bemutatott kutatások módszerei is a szociolingvisztikához kötődnek: ezek a statisztikai adatokon túl a fókuszcsoportos vizsgálatok, az interjúk és a kérdőívek. A szocioonomasztikai vizsgálatok választ adhatnak olyan kérdésekre, mint például a helynevek változásai, a férfi-női névismeret különbségei, a keresztnévadás motivációi különböző csoportokban.

3. A kötet következő négy tanulmánya alkotja a második egységet, mely a Tradition, identity and transmission [’Hagyomány, identitás és ezek átadása’] címet viseli. Ezekben a személyneveknek és a helyneveknek az identitás megkonstruálásával kapcsolatos szempontjai kerülnek középpontba.

A kötet második tanulmányának szerzője, AUD-KIRSTI PEDERSEN négy helyszínen: Észak-Norvégiában két helyen, illetve Orkney-ban és Normandiában vizsgálja a helynevek változásait (21–44). A tanulmány a fonológiai, a szemantikai és a vegyes átvétel csoportjai szerint vizsgálja a nyelvi adatokat, és a nyelvváltás lejátszódásának fázisaival veti össze azokat. A szerző az elemzések alapján igyekszik általános megfigyeléseket tenni a helynevek változásainak történeti tendenciáit illetően.

A harmadik tanulmányban EMILIA ALDRIN a gyerekek keresztnévadásával kapcsolatosan cáfolja, hogy a névadás csak a társadalmi struktúrák reprodukálása lenne: a szülők a névválasztással és az ezzel kapcsolatos motivációjuknak az interjúkban történő megfogalmazásával saját identitásukat fejezik ki (45–68). Ez az identitás a legtöbb esetben a pároknál még meg is egyezik; ezt bizonyítja, hogy csoportos interjúk esetén egymás válaszait csak ritkán kérdőjelezik meg. A társadalmi pozicionálás tehát nem is elsősorban a születendő gyerekekre, hanem a névválasztási döntést meghozó szülőkre vonatkozatható. A névválasztáshoz kapcsolódó értékek skálázhatók: ilyen például a tradicionális–modern vagy az anyanyelvi–nemzetközi–külföldi orientáltság. Az önpozicionálással szemben a szülők életkora, iskolázottsága, életkörülményei csak minimális mértékben határozzák meg a választást. Az interjúrészek megmutatják, hogy a név kiejtése és írásmódja, a szülőknek a sport, az irodalom stb. iránti érdeklődése is befolyásolhatja a keresztnévadást.

A negyedik tanulmány két szerzője, GULBRAND ALHAUG és MINNA SAARELMA a keresztnévadást új aspektusból elemzi: a Norvégiában élő finn kisebbségek névadási jellemzőit vizsgálva a norvég statisztikai hivatal adatait dolgozzák fel (69–91). A szerzők a tisztán finn, illetve a finn–norvég vegyes házasságokból született gyerekek keresztnéveit három csoportba sorolják: a finn, a skandináv és az egyéb, kompromisszumos megoldást jelentő nevek közé. Ez utóbbi csoport dominanciáját magyarázza, hogy a szülők igyekeznek elkerülni a norvég és a finn identitás melletti egyértelmű elköteleződést, másrészt az internacionális nevek előretörése mindkét országban jelentős az utóbbi évtizedekben. Kompromisszumos megoldásként jelenik meg a két keresztnév egyidejű használata, mely Finnországban, valamint a norvégiai finn szülőktől származó gyerekeknél is jelentős. Az pedig, hogy azokban a vegyes házasságokban, amelyekben az anya a finn, sokkal nagyobb arányban adnak több nevet az újszülötteknek, mint ahol az apa, annak a bizonyítéka, hogy az anyák az apáknál nagyobb szerepet játszanak a névadásban.

A városnevek eredeti és megváltoztatott formában való átvételéről olvashatunk az ötödik tanulmányban (93–125). JARNO RAUOKKO részletes áttekintést ad arról, milyen helyzetekben történhet meg az eredeti városnév lefordítása. Az áttekintés gazdag európai példaanyagot sorakoztat fel a fordítások okainak magyarázatául. A kutatásban a kérdőív kitöltőinek két tulajdonnév közül kellett az általuk helyesebbnek vélt formát kiválasztaniuk,

és döntésüket meg is kellett indokolniuk. A kutatás rámutatott arra, hogy a tulajdonnevek különböző nyelvű változatai közti választást a média és a hétköznapi elnevezések is befolyásolják: ilyenek a *Beijing : Peking* választásban az olimpia sajtómegjelenései vagy a 'pekingi kacsa' adott nyelvű megnevezése. A globalizáció és az angol mint átvivő nyelv hatása ebben a kutatásban is megjelenik.

4. A kötet utolsó öt tanulmányát magába foglaló, *The variability of names* ['A nevek változatossága'] című rész a helynevek és az intézménynevek csoportonként eltérő motivációival foglalkozik. TERHI AINIALA és HANNA LAPPALAINEN például egy attitűdvizsgálat révén mutatja be Helsinki három megnevezésének használatát (129–153). A hivatalos városnév használata minden adatközlő számára evidens; neutrális jellege miatt nem lehet az önreprezentáció eszköze. A helsinki lakosság által egykoron létrehozott *Hesa* elnevezés ma inkább a városon kívül születettek körében gyakori, míg a svéd alapú *Stadi* a helsinki születésűek között jellemző. A tanulmány betekintést ad a 19–20. században Helsinkiben kialakult, egyfajta finn és svéd alapú pidzinként meghatározható finn slangi jellemzőibe. A különleges utcai nyelvhez Helsinkin kívül negatív attitűdök kapcsolódnak.

A Helsinkiben élő svéd anyanyelvűek helynévhasználatával foglalkozik MARIA VIDBERG (155–163). A finn fővárosban minden helynév fel van tüntetve a kisebbségben élő svéddek nyelvén is, ennek ellenére a svéddek gyakran használják a finn elnevezéseket. Ennek egyrészt gyakorlati okai vannak (pl. a finn név szélesebb körű ismertsége vagy rövidege), másrészt esztétikai, szemantikai tényezők is befolyásolják (pl. a szebbnek tartott forma vagy a svéd megfelelő negatív konnotációi). A használatban nem minden esetben érezhető a tudatosság, sőt jellemzően spontán módon jelennek meg a hibrid alakok. A szerző a téma kapcsán felhívja a figyelmet a kontextust is vizsgáló további kutatások szükségességére.

Szintén a finnországi svéddek névhasználatával foglalkozik a nyolcadik tanulmány (165–181). LEILA MATTFOLK a svéd többség lakta Närpes üzleteinek a névadási jellegzetességeit vizsgálja, történeti szempontokat is bevonva. Az 1970-es évekig angol nyelvű elnevezések nem jelentek meg, ma azonban jelentős a számuk. Ennek az oka a globalizációs folyamatok mellett az angolnak korábban is említett, a svéd–finn kapcsolatok nézőpontjából semleges jellege. A két fókuszcsoport diskurzuselemzési vizsgálata arra mutatott rá, hogy az angol nyelv térnyerését a Närpesben élők nem érzik fenyegetőnek: az egyik válaszadó a személynevek szabadságával állítja párhuzamba az üzletek neveit is. A tanulmány korpusza (19 belvárosi üzlet neve) ugyanakkor viszonylag kicsinek tűnik.

Sokkal több adatból dolgozik VÄINÖ SYRJÄLÄ, a szintén intézménynévadással foglalkozó kilencedik tanulmány szerzője (183–202), aki két finn város, Kauniainen (svédül *Grankulla*) és Karjaa (svédül *Karis*) 2317, utcán lefotózott nyelvi adatából válogatja ki az üzletek neveit, és a nemzetközi elnevezéseket nem vizsgálva 72 nevet elemez. A finn többségű Kauniainenben inkább csak svéd elnevezéseket használnak, csak néhány esetben szerepel párhuzamosan finn és svéd név, míg a svéd többségű Karisban a párhuzamos elnevezések több mint harmada svéd, másik harmadát pedig más nyelvű. A cég típusa mint meghatározó szempont statisztikailag nem mutatható ki, de érezhető a kisebb, újabb cégek univerzalizásra törekvése, illetve a „félhivatalos” jellegű intézmények, például a gyógyszertárak esetében a kétnyelvű elnevezés általánossága. A korpusz nagysága lehetőséget teremtene a feliratok alapos rendszerezésére és részletesebb elemzésére is.

Egy másik jelentős finnországi kisebbség, a somáliaiak helynévhasználatával foglalkozik a kötet utolsó tanulmánya, TERHI AINIALA és MIA HALONEN tollából (203–226).

A Kelet-Helsinkiben található Meri-Rastila a város lakói között leginkább *Mogadishu*-ként ismert, utalva a városrész somáliai lakóira és Szomália fővárosára. Az elnevezés eredetét a szerző rasszista gyökerekhez köti, melyet azonban a vizsgált fiatal korcsoport tagjai, a Helsinkiben született somáliaiak már nem érznek. A média hatása ebben a tanulmányban is megjelenik: a *Mogadishu Avenue* című sorozat tette az elnevezés használatát általánossá. Míg a finn és a svéd gyerekek helynévhasználatában a szerzők csak kis különbségeket vélnek felfedezni, addig a somáliai eredetű elnevezéseknél az érzelmi kötődés nagy szerepet játszik. A szerzők ugyanakkor kiemelik a kutatásban az interjúkészítés során vétett módszertani hibát: a vizsgálat céljának felfedését, az adatközlők túlzott befolyását.

5. A kötetben ismertetett kutatások eredményei gyakran összeesengenek, ugyanakkor a hasonló kutatási területek a névhasználat más-más aspektusait emelik ki. Többször hasonló tendenciák, motivációk figyelhetők meg a személynevek, a városnevek és az intézmények neveinek elemzésekor; több tanulmány interjúalánya utal is arra, hogy hasonló jogoknak, szabadságnak kell megjelennie a különböző névtípusokban. Ezen párhuzamok arra engednek következtetni, hogy az átfogó, nagy minta alapján készülő összegzések újabb eredményeket hozhatnak. A tanulmányok általában kis számú nyelvi adattal és adatközlővel dolgoznak, ezt azonban indokolja, hogy kisebb csoportok nyelvhasználatát vizsgálják, és annak is csak egy-egy aspektusát járják körbe, viszont azt részletes elemzéssel. Kiemelt szerepet kap a nyelvi adatok elemzése mellett az attitűdvizsgálat is a kötetben.

A finn, svéd és norvég névhasználat az adott nyelveken nem beszélők számára is jól érthető, követhető a tanulmányokban, ugyanis a szerzők a nyelvi adatok esetében magyarázatokkal ellátott, részletes fordításokat adnak meg. A lejegyzések bemutatásában a szerkesztők igyekeznek egységességre törekedni a kötetben, ez azonban teljes körűen nem mindig sikerül. A szerzők nagyrészt korábbi finn és skandináv eredményekre támaszkodnak, de a nemzetközi szakirodalmat is bevonják; ahol pedig a közös előismeret hiánya azt szükségessé teszi, részletesen bemutatják a korábbi eredményeket, a kisebb-ségek helyzetét is.

A tanulmányok szerzői gyökeresen új eredményeket nem mutatnak fel, ugyanakkor a magyar alkalmazott névtani, szocioonomasztikai vizsgálatokra is élénkítő hatást gyakorolhatnak újszerű témafelvetéseikkel és megfigyeléseikkel.

BENCZE NORBERT

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7108-5329>

ELTE Eötvös Loránd Tudományegyetem

Bölcsészettudományi Kar

Rhetorics of Names and Naming [A nevek és a névadás retorikája]

Szerkesztő: STAR MEDZERIAN VANGURI. Routledge Studies in Rhetoric and Communication 28. Taylor & Francis, New York, 2016. 224 lap

1. Az alább bemutatandó tanulmánykötetben a javarészt amerikai egyetemeken oktató szerzők a névadás különböző perspektíváit járják körül, általában egy-egy kurrens téma